

LANURI

Victor Constantinescu Tăran de pe Mureș

LĂNURI

CONDIȚIILE SOCIALE ALE PORNOGRAFIEI

Dacă libertatea desăvârșită este nu numai climatul necesar, dar chiar principiul conducător al operii de artă, — atunci poetul și scriitorul se izolează în meandrele anarhiei sale lăuntrice, din care nu mai poate scăpa decât cu riscul unei discipline. De îndată ce am ajuns la această *limită* arta încetează deși mai păstra ființa în sensul modern, dar și deviat, al cuvântului. Ajungem astfel la următoarea concluzie: ori arta adevărată începe cu scriitorii moderniști, și atunci, trebuie să facem tabula rasa peste celelalte generații, peste epocile anterioare ale literaturii românești, — cece ar fi o pretenție monstruoasă și deadreptul anarhică, ori, în sânul literaturii de astăzi s'au strecurat o seamă de porno-grafi și de șarlatani, și atunci trebuie să facem un *distinguo* categoric, între ceiace este artă, și ceiace nu este decât înșelătorie și exploatare comercială a patimilor joșnice. Deosebirea aceasta se face în folosul acelor care înțeleg chiar limitele libertății în opera de artă.

Indreptățirea fiecărei formule de artă, denotă o lipsă de simț critic, o delicvescență intelectuală incapabilă să observe sensul permanentului și al viabilității, constatând caducitatea valorilor superficiale și improvizate. A nu ține seama de efemerul unei atitudini condamnate amuzamentului și scandalului, a dori să permanentizezi o valoare care prin structura ei înlătură ori ce puțință de continuare, înseamnă să abuzezi în chip șarlatanesc de prerogativele discernământului critic.

O operă de epurație, de limpezire a situațiilor artificiale create, este necesară și din punctul de vedere al celorla din cealaltă parte a baricadei. Deoarece nici o idee nu se poate susține prin ea însăși, ci numai printr'o legătură trainică cu realitatea, — se înțelege dela sine că, acei care refuză această clarificare sunt sau de rea credință sau, ei înșiși, niște șarlatani.

Viața și opera unui scriitor nu depinde numai de o formulă de artă, de o viziune care se arată la un moment dat și de unde începe desfășurarea operii. Intervin, fie în clipele elaborării, sau mai înainte, când opera se află numai în germene, o samă de considerațiuni exterioare, sau tot atât de frecvent, unele lăuntrice, și care nu pot fi mărturisite întotdeauna. O boală ascunsă, o patimă moștenită, o hereditate bolnavă, mediul din care s'a ridicat și a trăit, va influența considerabil viața artistului, atât de mult în cât, atunci când opera lui va rămâne în circulație, — devenind un bun al generațiilor și a culturii unui popor, viața scriitorului va fi cercetată și luminată prin opera lui, după cum și reciproca rămâne valabilă în critica și în istoria literară.

În perspectiva lumii moderne, opera literară va trebui judecată ținând seamă și de condițiunile vieții publice și sociale. Aglomerațiunile urbane, idolul forului, *gustul contagios și asupritor al publicului, editurile comercializate, presa democrată care face reclama, curentele literare variate, solidaritatea de gașcă*, sunt atâtea cauze care influențează opera de artă și pe scriitor. Mica burghezie, acea clasă socială periferică orașelor, mahalaua pe care a ridiculizat-o Caragiale, se complăce într'o superficialitate și într'o lipsă de gust vecină cu imoralitatea. Dela subcomisarul inberb, până la prostituate, trecând prin birourile micilor funcționari, pentru a ajunge la măsarda băiatului de prăvălie și la grădina publică a liceanului repetent și sportiv, în această lume, sunt citite și devorate cu sete românele de scandal, acele aventuri sentimentale și erotice, care degeneratează în crimă, ebrietate și sexualism vulgar. Dekobra, Pitigrilli, I. Kessel, Guido de Verona, și o samă de nume improvizate, sub care se ascund scriitori români sau străini, circulă nestânjeniți în această lume.

Succesul lor este considerabil. Incepând dela „Nana” lui Zola până la „Fecioara de 18 carate” a lui Pitigrilli, această literatură de scandal a cunoscut un mare succes de librărie.

Sunt oameni cu o cultură minoră, cu un orizont intelectual foarte limitat, care gustă aceste piese de senzație, și cum imitația este un apanaj al celor lipsiți de simțul critic, ei nu știu deosebi ficțiunea literară de realitatea trăită. De aici până la trăirea efectivă, prin imitație, a romanelor pornografice, nu este decât un singur pas. Iată unde se vede reflexul lor social. Acolo unde începe imitația și trăirea; acolo unde gustul se alterează și preferințele se înoadă pe aria exclusivă a decadenței morale. Succesul de librărie, un adevărat triumf, pe care l'a atins în România „Educația sexelor” a d-lui Eraclie Sterian, oglindește un nivel de cultură foarte redus. Cele douăsprezece ediții, pot fi cu bună dreptate invidiate de cel mai mare prozator de astăzi, fie el Cezar Petrescu sau Ionel Teodoreanu. Desvăluirea secretului intim, datele asupra tehnicii sexuale, povestirea fără ocoluri a legendei sexuale, creiază o euforie lăuntrică, o curiozitate care se cere neconținut satisfăcută, și dacă ne gândim că această carte a circulat mai cu seamă în mâinile adolescenților, atunci înțelegem pentru ce dl. dr. Eraclie Sterian a devenit celebru. Orice s'ar spune însă, patronul pornografiei literare în România rămâne tot editorul Ig. Hertz, și nu este lipsit de semnificație faptul că e evreu. Oare cel mai îndrăzneț editor și autor de cărți pornografice din Germania nu era până mai acum câțiva ani, Magnus Hirschfeld? Oare Georges Anquetil și faimoasele librării din Rue de la Lune din Paris, nu sunt conduse cu deosebire de evrei? Sunt coincidențe naturale, obligatorii chiar, între rasă și pornografie. Șarlatania editorială a firmei Ig. Hertz este de o îndrăzneală neînchipuită. Romane polițiste și criminale, lansate sub formă de fascicule, la început gratuite, cu o reclamă răsunătoare; broșuri detectivă, cărți de literatură senzațională și mondenă, împodobite cu fotografii obscene. Vândute pe un preț modic, cărțile lui Ig. Hertz s'au răspândit în zeci de ediții. Firma Hertz nu s'a lăsat intimidată de nici o critică. Și a plătit stăruitor reclama la majoritatea

ziarelor, a trimis agenți de publicitate în toate orașele, a deschis chioșcuri în calea școlilor și a ministerelor, acolo unde, la anumite ore, circulă un public numeros de curioși și de cititori. Păianjenișul editorial a firmei Hertz a pătruns pretutindeni.

Scandalul a izbucnit, după cum era și logic, în ziua când editura a înființat o secțiune pentru publicitatea comunistă. Iată așa dar cum se înșurubează tripiedul acestei scandaloase aventuri: pornografie, bolșevism, semitism.

Cu aceste constatări am intrat în miezul celui de al doilea element care influențează opera și viața interioară a unui scriitor: *editorul*. Atunci când acel care tipărește și răspândește cărți, în speță editorul, este condus numai de interesul material, gustul literar este îndreptat în această direcție. Exploatarea goală a instinctelor, furoarea senzatională, scenele pornografice predomină. Au făcut vâlvă, acum câțiva ani, scrierile sexualiste ale lui Lawrence. Câteva ediții au fost epuizate. Publicul părea saturat. Gloria lui Lawrence în România era încheiată. Deodată s'a ivit dl. Felix Aderca, și contractul a fost încheiat pentru un roman apocrif, al unui scriitor ce nu exista, botezat pentru circumstanță Clife Moor. Parchetul intenționează proces, falsificatorul este demascat, cartea este scoasă din circulație.

Dar scandalul nu se oprește aci. Apare pe orizont dl. H. Bonciu, recte Haimovici, cu cele două cărți ale sale: „*Bagaj*” și „*Pensiunea d-nei Pipersberg*”. Autorul făcuse războiul. El însuși o mărturisește: „*Ca August Prostul la manej, purtând ghiuleaua groazei în spate*”. Sfidarea resurecției naționale, insultarea armatei și războiului de întregire, predomină, alături de pasagiile celui mai vulgar sexualism. Nici o acțiune epică, nici o analiză psihologică, nici o formulă de artă. Un bordel deschis în plină stradă.

Genul își are prozelii săi: toți din aceeași categorie. Pecetea semitismului este indelibilă. Dl. Ion Călugăru (David Sin Ițic), Camil Baltazar (Leopold Goldstein), Felix Aderca, M. Blecher, și atâți alți șar-

latani și pornografi în corul asurzitor al împertinenței dirijată de broasca țestoasă E. Lovinescu.

Ce face *presa*? Căci am ajuns la cel de al treilea factor care influențează opera, devenită acum de presupusă artă. În majoritatea cazurilor tace, când este vorba de demascarea unei șarlatanii, sau creiază o diversiune. *Presa* în regimul democratic este o morfină. Licoarea anesteziantă care se vinde în fiecare dimineață cetitorului cu 3 lei, sub forma unei foi tipărite are de scop: să-i întunece privirea, să-i scadă acuitatea vizuală, să-l obișnuiască tenace cu anumite minciuni, și să nu-i dea răgazul unei desmeteciri.

Cetitorul devine obligatul unor opinii false, și pentru că nu scrie, crede că acei cari scriu au talent; își imaginează că ceiace este scris are valoarea unui adevăr, și trăește în această iluzie. Credulitatea publicului cultivă această funerară minciună; credulitatea publicului a creat acest mit al presei. Puterea lui de fascinație este atât de mare, idolul este atât de puternic și ofrandele adunate în jurul lui atât de numeroase, încât, dacă cineva ar încerca să spulbere otrava adormitoare, demascând minciuna care se distilează în fiecare zi, dar mai cu seamă dând la iveală toate faptele tănuite sau îndepărtate metodic, nimeni n'ar crede. *Presa* este vulnerabilă, ziaristul la fel, dar publicul este incapabil să susție o acțiune de regenerare.

Din această pricină *presa* a ajuns un rău necesar. Atâta vreme cât vor bâzâi ca strigoii trecutului marotele secolului al XIX-lea, atâta vreme cât vor domina ideile democratice, *presa* își va continua acțiunea perseverentă de amăgire. Cetitorul de ziar, acest atom component al opiniei publice, își plătește în fiecare zi morfina, otrava uitării și a minciunii.

Trăesc într'o himeră acei care-și închipue că *presa* va putea fi controlată sau îndrumată spre orizonturile morale și obiective ale culturii naționale. Numai o presă dirijată, încadrată unui stat etnic și autoritar va putea îndeplini acest scop. Celelalte încercări rămân sporadice.

P O E M E *)

OMUL MIRĂRII

Omul dăltuia încet zărilor sure
Și 'n crucea amiezii ținea 'n palme poame ;
Omul rostea cântecul lui de foame,
Mințind arborii și isvoarele din pădure.

Viața lui, scorbură neagră de vis,
Și-a scris-o 'n frunte: steauă stinsă —
Limba poveștii de mântuire desprinsă —
Ca malul vorbelor și melcii 'n gol deschis.

Curgea apocaliptic în lunile de vară,
Spre viile cu bruma lor în must
Și palmele le-am pus ca să adum și gust
Valul plăcerii din vinele-i de-ocară.

Omul dăltuia privirile și zarea
Și mâinile-i de stâncă se încleștau în gând,
Iar trupul fremăta de fiecare rând
În boaba viilor și 'n vis, precum mirarea.

PĂSĂRI DE PLOAIE

Păsările albeau întinderi sure,
Cerule scoborît și arborii grei și verzi.
Păsările le simți în piept și le pierzi
Bătaie de aripi de ploaie și pădure.

Din ciocul lor cu îngeri albi de cristal
Mâna măiastră-a cântului se-adună
Piatră mai rară, buze sub lună,
Legenda ei să crească mineral.

Păsările muiiau albeața lor în ploaie,
Cântec revărsând încuiat și învins ;
Imperecherea lor cu sufletul zărilor încins
Suia în ramurile pomilor, flacăra vieaie.

*) Din volumul *Hotare pentru vis*, ce va apare în editura „Lanuri”.

PESTE LUT

Pasăre, care 'ncerci primăvara plaiurilor noastre,
Mugur în văduhul care crește 'n fluvii noi,
Îmbătarea ta în regăsirea cuiburilor de noroi
Toarn'o 'n cântul revărsat spre astre.

Sufletul meu, pasăre, ți l-aș da să-l duci
Dincolo de toate unghiurile ochilor lumești,
Să nu mai știm mocirla, când poți să fi și ești
Tu sbor înalt, eu suflet, când te urci.

Pasăre, ce pentru mine nu ești numai sbor,
Înmugurirea ta o vreau trecută 'n soare,
Ca 'n fluvii de văduhuri să nu fi călătoare,
Cum eu sunt numai suflet prin jocul uimitor.

C. S. ANDERCO

R O Z E L E *)

Amiaza le-a surprins în prosternare.
cu brațe largi și de buchete pline,
în adieri, se 'nclină anodine
argintului pulverizat de soare.

Sporesc pe frunze jocuri caoline.
în cavatina lor molcomitoare,
zadarnic dăruiesc miresme 'n boare
și sângerează candid prin grădine.

În preajma lor, miasmele ridică
din negru suc de ființe legendare,
felitul praf, care 'n corole pică

zoiș, inert, precum o desfidare.
... Și rozele, cavoului de mică,
aștern pios petale funerare.

CONSTANTIN-STELIAN

*) Din volumul „Sângele Pământului“ care va apare în editura „Cartea Românească“.

ESTETICA ȘI ESTETISMUL

În prelegerile sale de estetică, fenomenologul german, Dietrich v. Hildebrand obișnuia să repete părerea formulată în cartea de eseuri „Vremelnicul în lumina eternului” că, împotriva estetice și a atitudinii estetice în fața vieții stau deopotrivă banaosul și estetul, ca două tipuri care dovedesc o funciară neînțelegere față de problemele acestei îndeletniciri spirituale. În aparență împreunarea aceasta este cu totul nepotrivită sau în cel mai bun caz paradoxală. O examinare mai riguroasă însă ne convinge în curând despre temeiurile îndreptățite ale acestei alăturări. *Banaos* a fost numit din antichitate omul lipsit de interes față de obiectele spirituale ale lumii, privind totul prin prisma unilaterală a afacerilor de imediată utilitate. Caracteristica acestei categorii de oameni este că, în aroganța mentalității lor de „spirite practice”, nu neglijează numai aspectul ideal al lumii, ci contestă însăși existența lui. Ca atare, pentru sistemul lor la gândire nu există valori, sau ele sânt în totală dependență de semnificația pragmatică a obiectului valorificat. Sensul binelui nu-l pot concepe pentru că nu-l văd cu privirea lor exagerat sensorială și tot astfel nu pot înțelege structura intimă a frumuseții, atribuindu-i o accepțiune subiectivă, care prin definiție variază de la individ la individ după gradul în care satisface interesele și aspirațiunile lor. Această concepție face însă imposibilă adoptarea atitudinii estetice, aprecierea estetică a vieții și lumii, înjghebarea unui punct de vedere sistematic și unitar al concepțiilor cu privire la frumos și artă. Căci ori ce concepție, chiar cea pe care fenomenologia o denunță ca pe una subiectivistă, deci și estetica efectului (*Wirkungsästhetik*) combătută cu înverșunare de Moritz Geiger, se sprijină în ultima instanță pe ideea valabilității generale și necesare, chiar și în cazul când variațiunile admise la o atare concepție contravin normelor de consecvență și obiectivitate.

Tipul acesta al banaosului este frecvent în cercurile semidocte. Societatea nediferențiată o cunoaște

mai rar, dat fiindcă omul naiv al unei ambiante quasi-primitive trăește în respectul și în dorința valorilor, orânduite după o strictă ierarhie. Numai genul anarhic al culturii superficiale cu aere presumțioase își imaginează a fi identificat noima lumii în anumite satisfacțiuni de ordin material. Acest biet om însă, confundă de fapt condițiunile vieții cu finalitatea ei. Iar în cercurile cultivate tipul acesta îmbracă cele mai displăcute forme ale cinismului, dovedindu-se în cele din urmă un ins prin structură refractar culturii în accepțiunea ei mai înaltă.

Pe planul estetic categoria aceasta umană se dovedește lipsită nu numai de darul creației, ci mai ales de acela al receptivității. Ceeace numește un psiholog german „*Wertblindheit*“ — insensibilitatea organică față de valori, — izbucnește în domeniul acesta într'o formă jignitoare de barbarie, pe care banaosul este incapabil s'o ascundă și s'o motiveze. De-aceea banaosul rămâne un tip care se situează în mod fatal și permanent în afară de cultură. Interesul exagerat al zilele noastre pentru preocupările de sport și noutăți (nu și învențitate tehnică) reprezintă fără îndoială o predominanță a spiritului banaos, caracteristic stadiului critic al culturii contimporane. Ceeace numește Keyserling o cultură de șoferi, termen abordat și de un subtil filolog ca romanistul Karl Vossler, este în bună parte emanația mentalității de banaos.

Față de acest tip estetul ocupă în strădania și interesele sale, o poziție diametral opusă. Acesta nu neglijează produsele artei și nu contestă obiectivitatea și necesitatea frumuseții, de care este aproape într'un sens sacerdotal pătruns. Ceeace este caracteristic estetului nu e numai credința sa în frumusețe, ci căutarea neliniștită și perpetuă a aspectelor estetice ale lumii. Fenomenul estetic nu este nici el conceput dintru început hedonist, ca un obiect de pură desfătare, ci ridicat la o potență spirituală care de cele mai multe ori depășește limitele îndreptățite. Astfel estetismul devine o exagerare, încercând colorarea întregii lumi a valorilor cu particularitățile fenomenului estetic. Deasupra tendinței panestetizante, consistând în acordarea unei semnificații estetice unor motive străine momentelor de frumos, estetismul greșește printr'o generală superficialitate. Particularitatea aceasta

este determinată de fenomenul mai întâi evidențiat al pan-estetizării. De altfel accentuarea exclusivă a unor motive izolate și tendința de a le surprinde chiar acolo unde ele nu rezidă adevărat, este o gravă mistificare însoțită întotdeauna de o anumită doză de superficialitate. Cuvântul aici nu trebuie conceput în neputința identificării caracterelor proprii, ci în cunoașterea netemeinică a particularităților acelor fenomene, cu exclusivitatea cărora procedează insul vizat. Așa dar estetul nu dovedește numai o organică insensibilitate față de alte aspecte importante ale culturii — ca fenomenul religios și moral al lumii, aspectele sociale și politice ale vieții sau criteriile de adevăr ale cunoașterii, — ci și o superficială cunoaștere a însăși valorii estetice, a cărei receptivare de-asemeni n'o îndeplinește conform legilor psihologice ale acestui proces. Estetul privește parțial fenomenul estetic, anume numai la periferia lui, în elementele sale de surexcitare, nu în plenitudinea intensității sale. Din acest motiv atenția lui nu se va concentra asupra structurii valorii estetice, a sesizării și valorificării ei depline și obiective, ci asupra emotivității care se degajează dintr'ânsa, prețuindu-se ca atare nu valoarea estetică obiectivă, ci gradul de intensitate al trăirii însăși. Avem deci de aface cu un proces deplasat care nu ne duce nici la cunoașterea mai precisă a fenomenelor — formularea nu trebuie concepută neapărat intelectualist — și nici la desăvârșirea sensului estetic al vieții.

Estetul a constituit nu odată obiectul de ridiculare a societății. Conducătorii de un spirit plin de vanitate, personalitatea cât și opera artiștilor este bogată în artificii și snobism. Din acest motiv artiștii n'au putut deveni artiști mari nici într'un caz. Totuși unele mărturii par a ne desminti. Creația poetică a lui Oscar Wilde și Baudelaire bunăoară par a infirma această aserțiune a noastră. În privința această sunt necesare două observații, care delimitează însăși tema: nu ori cine se crede estete trebuie considerat ca atare, apoi însăși afirmația noastră trebuie privită în lumina tipologiei, care-i acordă un anumit caracter de relativitate, prin care eventual excepții nu fac decât să întărească și mai mult

desvoltările noastre. Și în adevăr acesta este și cazul celor două genii citate. Oscar Wilde a avut incontestabil într'ânsul mult din spiritul estetului. De acest neajuns suferă bunăoară romanul său celebru „Portretul lui Dorian Gray”. Romanul acesta este fără îndoială interesant și chiar valoros, dar mai ales privit prin interesul pe care-l degajează personalitatea bizară a autorului. Dar scrutând calitățile obiective ale acestei opere, trebuie să recunoaștem că ele nu se ridică la gradul unor însușiri ale capodoperelor de seamă din literatura universală. Ceeace alcătuiește farmecul cel mai de preț al acestui roman pe lângă frumusețea formală a stilului, a zugrăvirii, — o trăsătură netăgăduit pozitivă, — este mulțimea aforismelor isbitoare și paradoxale, precum și acuitatea spiritelor. Abordarea lor estetică este posibilă și chiar reușită, dăunează însă *întregului*, suferind deci astfel *opera* din pricina *strălucirii* fragmentelor. Astfel se'ntâmplă ca „Portretul lui Dorian Gray” să constituie o lectură de preț, fără a fi, considerată în întregul ei, o operă tot atât de valoroasă. Nu ne mai referim la neisbutirea genului, care este în ultima instanță o problemă secundară, socotim însă opera aceasta pe lângă întreg caracterul ei simbolic, lipsită de adâncimea pe care însăși tema i-ar incumba-o. Creația literară a lui Wilde cuprinde însă și capodopere. Dar în ele trebuie să constatăm abandonarea sau depășirea estetismului. În „Salomeea” estetismul se reduce la răsucirea unui gând pervers, care este însă ca atare denunțat, poetul neisbutind să se abțină judecării, dovedind astfel accente de reală sinceritate; în „Balada închisorii” covârșesc o serie de elemente de o intensă umanitate al căror caracter este străin de spirit contrafăcut, elemente care apoi primesc un neîntrecut farmec estetic în minunatele sale povești. Deci, Oscar Wilde n'a fost numai și mereu estet, cum n'a fost și Baudelaire. Intre poeziile acestuia din urmă se găsesc bucăți de o intensitate de lumină care depășește calculele meschine ale rafinamentului, izbucnind cu vigoare chiar acolo unde domină suavul și delicatețea.

Estetismul rămâne opreliștea cea mai de seamă a însăși atitudinii estetice și a tendinței spre sistem a

cercetătorului de estetică. Din acest ultim motiv confunzia săvârșită adesea de către profani între *estetician* și *estet* a provocat protestul celui dintâi. Și în adevăr nici unul dintre esteticienii de marcă n'a fost estet. Aceasta din motive bine întemeiate. Esteticianul presupune o atitudine de sistematician, deci ținuta unui om care caută în chip rațional și metodic organizat, închegarea observațiilor, reflecțiilor și opiniilor sale despre frumos și artă. Acest lucru însă presupune concomitent încadrarea materialului acestuia într'un complex și mai larg de fenomene, deci admiterea concomitent și a unor alte motive decât cele aparținând sferei de valorificări estetice, precum și distingerea acestor fenomene de restul celorlalte. Opera aceasta de ordonare și de selecționare lărgiște viziunea în așa chip, încât este înlăturat pericolul oricărui exclusivism. La aceasta apoi se mai adăugă încă o împrejurare, care pare că este o întregire a celei dintâi. Preocuparea esteticianului reprezintă de obicei un stadiu numai și nu o activitate unică. De cele mai multe ori preocuparea filosofică te împinge spre acest tărâm, sau mai bine zis, anumite interese profunde și originare determină pe esteticieni de a purcede în domeniul filosofic dela cercetări în câmpul artelor și al frumosului general. Preocupările acestea odată culminate se depășesc dela sine, — aceasta a constituit bunăoară una din caracteristicile idealismului german, — intrând în alte sfere, de metafizică sau ontologie. Se'ntâmplă în sfârșit ca preocuparea estetică să fie determinată de nevoia de sistem; acesta a fost cazul lui Kant, — o personalitate în fond atât de puțin înclinată spre artă, care însă a scris unul din tratatele cele mai bune de estetică. Un proces tocmai contrariu reprezintă acele cazuri când preocuparea estetică înseamnă culminarea activității artistice sau critice (Horațiu, Boileau, Adolf Hildebrand). În acest caz însă teoriile estetice reprezintă îndeobște un punct de vedere special sau armatura ideologică a vre-unui curent artistic. În linia acesta trebuie să inserăm și pe exponenții concepțiilor de artă ale diverselor „isme,” impresionism simbolism, expresionism, dadaism, suprarealism, etc.

Intrebarea care se impune după acestea este desigur cu privire la contradicția dintre atitudinea estetică în fața lumii și vieții și ținuta estetului. Căci în definitiv estetul se caracterizează, se spune, tocmai printr'o consecvență atitudine estetică în fața tuturor fenomenelor. Lucrul acesta însă nu este exact. Nu consecvența caracterizează pe esteți, ci consecvența exagerare. Este însă atunci îndreptățită adoptarea unei atitudini estetice în fața vieții? De vreme ce fenomenul estetic depășește realitatea artei, întrând, după cum am avut și eu prilejul să arăt, și în alte domenii, în natură, ba chiar în viață, atitudinea aceasta e cu puțință. Ea a constituit punctul de plecare al unor gânditori de seamă ca filosoful danez Sören Kierkegaard sau în vechime, Fericitul Augustin. În parte este fără îndoială și cazul lui Goethe, la care umanismul cultural împărtășit cu o mișcătoare căldură în „Wilhelm Meister“, este colorat neconținut de tendința unui om deprins a privi plastic întreg ansamblul concret și ideal al lumii. Tudor Vianu, întemeietorul esteticii în cultura românească, vorbește despre o morală care rezultă din preocupările estetice consecvente și mai îndelungate. Astfel dacă morală ce rezultă din atitudinea religioasă are drept ideal sfântul, iar din preocuparea științifică susținută cu o atitudine etică superioară se degajează idealul eroului, insul estetic educat realizează tipul omului fin.

Intrebarea finală pe care trebuie să ne-o punem este firește în legătură cu poziția culturii române. Gerhard v. Mutius, un subtil gânditor german, care în calitate de diplomat a petrecut timp îndelungat în mijlocul nostru, cunoscându-ne îndeaproape, a scris odată în revista „Die Europäische revue“ pagini înțelegătoare despre formele culturii românești. Între altele autorul a insistat și asupra notei de feminitate caracteristică întregii vieți publice românești. Mai mult decât cultura franceză, mai mult chiar decât spiritul polonez, viața publică românească cunoaște forme foarte accentuate de feminitate. Autorul n'o spune aceasta din pornire critică, vrând dimpotrivă să-i evidențieze și avantajile fără a-i ascunde neajunsurile, ci dintr'un

convingător spirit de obiectivitate. În adevăr formele acestea există, și ceace-i mai interesant, aceasta nu alcătuește aportul influențelor străine citadine, fiind de esență mai profundă, chiar populară. Să ne gândim numai la idealul nostru de frumusețe bărbătească astfel cum se răsfrânge în poezia populară. În locul bărbatului eminentamente viguros așa cum este el preferat de culturile militariste, poezia noastră populară ne vorbește de un bărbat plămădit din linii fine de o siluetă suplă :

<i>Cine-a cunoscut</i>	<i>Mustăcioara lui</i>
<i>Cine mi-a văzut</i>	<i>Spicul grâului</i>
<i>Mândru ciobănel</i>	<i>Perişorii lui</i>
<i>Tras printr'un inel</i>	<i>Pana corbului</i>

*Ochişorii lui
Mura câmpului.*

E un ideal feminizat. Acesta este numai un singur exemplu, putându-se ilustra cazul cu multiple exemple din domeniul felurite.

Fireşte, o cultură înclinată spre forme delicate, oare cum feminizate, ușor poate aluneca spre estetism. Cazul a fost de câteva ori semnalat. Simbolismul începutului de veac, mai ales poezia lui Minulescu, au trădat vădite accente de estetism. La acestea intervine apoi, cultivarea eseului. În adevăr, dacă în poezia noastră predomină și azi lirica, în scrierile de idei covârșește eseul. Lucrul acesta este deosebit de semnificativ, mai ales gândindu-ne la forma specifică a celor mai multe din eseurile noastre, unde accentul primordial cade nu pe precisiune, exactitate și temeinicia ideii, deci pe adevăr, ci pe stil și compoziție, pe elementele de frumusețe. Or acestea tocmai în preocupările esseistice se cuvine să ocupe doar rândul al doilea.

Dacă totuși estetismul în cultura noastră n'a luat proporții prea însemnate se datorește împrejurării că evoluția culturii românești deabia acum atinge stadiul conștiinței estetice. Primejdia va fi de acum incontestabil mai acută. Totuș sânt semne care ne îndreptățesc să sperăm că încercările acestea vor fi pe

loc denunțate și anihilate de formarea unei conștiinți critice vigilente. Indiciul cel mai bun îl constituie în această privință un eveniment literar care depășește cadrele întâmplărilor culturale comune: constituirea esteticei românești. Ne referim firește la activitatea d-lui Tudor Vianu, care după numeroase scrieri de specialitate și-a încheeât și sistemul său de estetică expus în două substanțiale volume. Opera aceasta merită să fie în mod special subliniată, deoarece — repetăm — se ridică peste cadrul comun al evenimentelor literare, prezentând garanția unui început promițător. Căci noi suntem încredințați că d. Tudor Vianu va însemna pentru preocupările viitoare de estetică și de studii de artă românești ceea ce a însemnat Titu Maiorescu pentru învățământul filosofic general în România și mai ales pentru critică literară. Și azi când atâtea teorii lansate cu talent dar nu întotdeauna cu temeinicie de atâția autori cu pretenții filosofice sunt în variante nesfârșite dezvoltate în mulțimea comentariilor, se cuvine să subliniem aportul d-lui Vianu, în toată importanța sa.

VICTOR IANCU

P O E M E

REQUIEM

Și dacă azi încerc aminte să-mi aduc
De-obrazul tău subțire ca o hartă,
Mi-e sufletul un pui stingher de cuc
Și vorba sună ca o vioară spartă.

Deabia mai știu cum mâna ta mângâe,
Cum vorba ta răsună, tot mai slab aud.
Și, par'că, dela creștet spre călcâie
Coboară moartea ca un șarpe ud.

Făptura ta ce nu a fost închipuire
E astăzi țandără de lună, pulbere de vis
Și-o pot topi, de tot, într'o privire
Sau s'o presezi — nenufăr — într'un manuscris.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Eu te-oi păstra așa, adâncă mea durere
Și la lumina ta mereu o să veghez,
Iar când te-i ridica 'ntr'o nouă înviere
În fața ta voi fi, să 'ngenunchez.

CEAS DE VRAJE

Ingeri, duhuri mici, tăceri solemne
Peste somnul meu vă puneți pasul,
Pe vertebrele ca niște lemne
Înfigeți-vă adânc compasul.

Cu surâsuri reci și buze diafane
Să sburați în jurul meu ca vrăbii.
Faceți-vă dintr'odat oceane,
Vorbele să fie luntrii și corăbii.

Ingeri, duhuri mici, tăceri exacte
Peste somnul meu stelar se pune
Murmurul de ape și de cataracte,
Ca terestra, străvezia rugăciune.

ZI DE VARĂ

lui GEORGE POPA

E-o vară grea precum de mult n'a fost
Și-i soarele pe umeri rană și povară.
În ziua care vine 'ncet și fără rost
E inima un lan cu lacrimi și secară.

Dar dacă urci prin viile cu-aracii teferi
Și dacă sufletul bolnav ți-l cercetezi,
Coboară 'n tine-o ploaie de luceferi
Și-o liniște de țintirim sau de livezi.

Pe frunte îți pășesc, sau nu, Dumineci?
Tu simți în nări a Domnului mireasmă,
Și-ai vrea de-odat' să te cumineci
Cu vinul stors din firele de iasmă.

Și pașii printre prunii grei de prune
Se duc spre zarea fără de sfârșit;
Tăcerea murmură în frunze-o rugăciune
Pentru o dragoste ce-a fost și a murit.

Tu orășan nemernic, taci și-ți du destinul
Spre lacuri vechi cu ape fără funduri,
Avântă-ți înspre mijloc scrâșnetul și chinul.

— — — — —
Ai fost un semn pe ne 'nțelese prunduri.

ȘTEFAN BACIU

SCRISOARE DELA MAIA

Un an se împlinise de când Miron Casian, aruncat în unul din șanțurile din fața inamicului, nu mai primise veste de acasă.

Până atunci, îi veniseră regulat acești soli depărtați. După atâta chinuită așteptare îi sosi în fine scrisoarea dorită, tocmai acum în preajma unor zile critice, să-i reîmprospăteze amintirile, să-l facă să trăiască zilele pașnice, petrecute cu Maia, pe malul Oltului.

Pentru a ceti rândurile Maiei, își trase picioarele, din băltoaca mocirloasă a tranșeei, pe un dâmb. Își sprijini pușca de peretele ei umed, după ce trimise în recunoaștere o privire dușmănoasă, spre inamicul nevăzut, ce se afla întărit colo în spatele păduriceii, deasupra căreia seninul cerului cădea ca o năframă. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Și dece citea, de ce și slovele migălit așezate de Maia, îi furnicau prin creier, răcorindu-i sufletul, pe când înaintea ochilor îi înfloriră zilele bune din sat, cu plopii înșiruiți pe marginea gârlei, cu drumul întortochiat ce cobora și urca la gara așezată sus, aproape de cer, unde într-o zi s'a pierdut cu Maia în o lume pestriță, grăbită a se înghesui pentru un loc în trenul ce răsufila greu de atâta povară.

Și cum amintirile îl năpădeau, i se păru că din cheagul literelor o formă străvezie începe a se întruchipa, și care, din ce citea, din ce devenea tot mai clară.

Își frecă nedumerit fruntea. Zadarnic. Arătarea era acolo, lângă el, pe marginea tranșeei, cu ochii roșii de plâns, așa cum o lăsase acasă pe Maia.

— Ce-i camarade?

— Nimic. Mi s'a năzărit ceva.

— Semn. Numai să fie de-a bună, spuse filosofic soldatul.

„Semn. De unde știe el că e semn? se întrebă Casian, aplecându-și ochii din nou pe slovele negre

ce-i jucau pe dinaintea ochilor. „Semn“ și tușind în sec murmură mai departe: „Oare să fie adevărat? La acest gând se îngrozi. „Nu se poate.“ Și nici nu voia să creadă, deși își amintea acum de vorbele lui moș Marin, jitarul satului, care-i spusese: — „Când moare cineva de aproape, fiule, apoi să știi că se arată printr'un semn oarecare. De pildă mie, când mi-a murit baba, mi-a venit miros de tămâie“. La acest gând o frică îl năpădi. „Nu, numai asta nu“. Făcu semnul crucii, apoi se bătu cu palma peste gură.

Neștiind ce să mai facă, răsuci scrisoarea între degete. Se uită lung la ea, silabisii data și oftând zise: „trei luni; ce nu s'a putut înlămpla în acest timp“? A dorit să știe cum se află Maia, și acum această scrisoare mai rău îl chinuia. Mirat se întrebă: „De ce i s'a arătat tocmai acum Maia“? În zadar încerca să înecă în el nedumerirea ce căuta să-i cuprindă sufletul. Ca să se înșele pe sine începu a citi mai departe, dar nu putu. Chipul Maiei se contura în mintea sa tot mai clar. O vedea frumoasă cum o lăsase, acolo departe, în satul acela, cu pomii încărcăți de rod, depe malul Oltului, unde de atâtea ori și-a adăpat boulenii. I s'a părut atunci când a plecat, că și râul a oftat, după cum a oftat el cu fiecare gară, în lungul celor patrusute de kilometri, ce s'au așternut între ei ca o pânză.

Și cum creerul înfierbântat nu putea raționa, se pomeni iar pradă umbrei ce-l nelinișteea. A întins brațele s'o cuprindă întocmai cum o cuprinsese pe Maia când a lăsat-o în gară cu năframa la ochi pentru a-și ascunde lacrimile ce-i brăzdau obrajii, pe cari el, de atâtea ori i-a sbicit cu vârful degetelor.

Un glonte scăpat din închisoarea unei țevi ciripi lângă el. Acum i se năzări că cineva aleargă după Maia. Fără a spune un cuvânt ridică pușca, apăsă pe trăgaci și un șuerat haiducesc spintecă zarea.

— Nu fugii, Maia..!

Soldatul de lângă el întinse mâna și-l zgâlțâii.

— Ce-i cu tine, camarade?

El îl privi buimac.

— Ai văzut-o ?

— Pe cine, omule..? Vină-ți în fire.

Soldatul tăcu. Casian nu știa ce să mai creadă. Gânduri peste gânduri se nășteau și mureau. Apoi pentru a auzi un glas omenesc în preajma lui și a umbrei ce-l privea parcă iscoditor, se adresă vecinului său.

Glasul lui schimbat sună sec.

— Zi, n'ai văzut pe nevastă-mea ? Ai dreptate. Ce tot vorbesc eu. Ce să caute ea aici, când am lăsat-o acolo, departe, în căsuța albă din livada înflorită.

Soldatul îl privi tăcut, clătină capul bănuitor și zise: „Doamne ferește“.

Casian își plimbă un timp ochii pe bolta cerului. Pe deasupra tranșeei tunul grohăia, pe când ghiulele țiuiau în fel și chip.

De câte ori n'a ascultat el aceasta. Sgomotul infernal acum nu-l mai înfricoșa. Din contră, îi răcorea sufletul, îi făcea parcă bine.

Știa că după această muzică va începe dansul morții.

Liniștit ca niciodată, strânse din pleoape, lăsând gândul să hoinărească departe.

Se vedea pe lunca Oltului, cu Maia, care cu poalele rochiei sufelcate mai sus de genunchi, lăsa să se întrevadă un picior de o albeață țipătoare, în timp ce glasul ei, doină clocotitoare, se pierdea în foșnetul fânului până 'n seară. Atunci ea, gătită cu o coroană de maci roșii și albi, râdea în carul cu fân proaspăt cosit, în timp ce el îndemna boulenii lor dragi la drum, spre satul aprins de jăratecul soarelui, de credeai că acu, acu trebuie să plesnească ferestrele de atâta dogoare.

Dar tresări brusc. Vedenia, așezată până acum pe marginea șanțului, o luă încet, încet în spre dușman. Casian ieși din șanț și începu a se lua pe urmele ei, strigând-o : Maia, Maia.

Tocmai atunci sună atacul. Soldații alergau în aceeași direcție, chemați parcă de aceiași umbră nevăzută.

Scrisoare dela Maia

Cum Casian era 'n fruntea tuturor, după umbra ce depărtându-se îl chema tot mai stăruitor, se pomeni în fața tranșeei dușmane, de unde fu întâmpinat cu o salvă de împușcături, dar el nu se sinchisi, căci Maia îl tot chema după ea, îi făcea semn să vie. Și odată cu el, căzură ca o grindină și ostașii în șanțul inamic.

O baionetă îi înflori atunci pieptul. Și cum sta gata pregătit pentru somn, zări aplecat peste el pe Maia, a cărei arătare se pierdea în înălțimile de azur ale cerului, după cum i se împăenjeneau lui ochii. Mai scăpărară o privire de dispreț spre dușmanul fugărit și mulțumit adormi, în timp ce acolo, departe, în tranșeea părăsită, scrisoarea Maiei, căzută în noroiul șanțului, îl aștepta să se întoarcă, să o ridice.

MIHAIL AXENTE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

P O E M E

DESCHIDERE ALBĂ

Se deschid cerurile pentru luminoasă vedenie,
Pentru mare și cerească denie.

Trece Isus prin holdele norilor.
Lângă el Maica bună a florilor,
Cu inima deschisă ca o poiană,
Cu chipul de pânză și icoană.

Iată ingerii, iată Arhanghelii,
Poartă argintul și flacăra candelii,
Ori o deasă pădure de lumini
Înalte ca niște tulpini.

Umblarea lor e tăcută și ușoară,
Pas de poezie și vioară.
Glasul lor răsună mai frumos,
Când grădinile se desfac de miros.

Acum ochii și stelele se lasă
Peste biblia cu slove de mătăasă:
Maria împreună mânilor moi
Pentru toate păcatele din noi,
Pentru liniștea noastră din seară,
Pentru ploi, pentru rodnică vară.

Isus se întoarce prin holdele norilor,
Cad peste țară miresele florilor.

MAREA DĂRUIRE

Prietenii mei, voi toți care puneți
Sunetul cuvintelor lângă tristeți,
Auziți, acum gongul a sunat ora
Când inima mea o dau tuturoră.

Numai noi cunoaștem cheia minunii
De-a coborî 'n caete lanurile lunii.
Ne zicem: uite țara, munții și frunzele,
Poemul nostru ascunză-le.

Totuși chipul acesta de liric heruvim
Sub toate zările ni-l risipim.
Sufletul care mereu ne creștea
Ca o stamină mare de stea,
Il întindem cu mână senină
Tuturora să le fie cină.

Avem stele în păr. Le scuturăm
Și peste țară ni le aruncăm,
Luminile'n pământ să putrezească
Pentru bogăția ei împărătească.

Așa ne dăm inima și cântecul din vis,
Toate elegiile din manuscris.
Oamenii vin grădina să ne-o pască
Dar una nouă mai frumos o să 'nflorească.
Din brazi, din curcubeie și din lună
Mereu miresme alte se adună
Și totdeauna noi o să avem
Cuvinte ca să scriem alt poem.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
POEZIE DE SEARA

Viorile pădurii s'au strâns în vizuini
Și basmele în frunze. Dă somn în rădăcini.
Ești trecere prin seara de pudră și culori,
Prin larga desenare de munți și de miori.

Trec fluvii mari pe ceruri și nouri albi de lână,
Cu turmele prin stele o noapte să rămână.
Cresc ierburile lunii ori spicele, apoi
Se scutură pe țară, se scutură pe noi.

E seară ca o carte. Se desvelesc păuni
Și tu, cu deget sprinten, pe umeri îi aduni.
Și nu e nici o liră cuvintele să spuie,
Doar mâinile prin noapte încearcă să se suie,
Mâinile acestea ca niște pure linguri,
Din cari vom bea culoarea stelelor noi singuri.

GEORGE POPA

C R O N I C I

OAMENI ȘI OPINII

PROPUNERI

IMPOTRIVA EXPOZIȚIILOR

Principial, sunt împotriva oricărui fel de expoziție, deoarece promovează comoditatea. Expoziția trebuie, sau cel puțin pretinde, să fie privită ca un mijloc de cunoaștere, un instrument de îmbogățire a tezaurului cunoștințelor noastre. Dar întrucât ea ne oferă totul de-a gata, cu grămada, scutindu-ne de efort, nu ne poate asigura decât o cunoaștere superficială. *Orice asimilare îndeplinită fără efort e superficială.* Marea scădere a epocii noastre, — a confortului, — consistă tocmai în faptul că ne scutește de a merge noi către lucruri, putându-le sili să vină ele la noi. Suntem dispensați de efort, de căutare. Implicit, suntem lipsiți de orice temeinicire.

ECHILIBRUL CREȘTINISMULUI

„Reproșul renunțării la lume (care se aduce creștinismului), este lipsit de fundament, — ne asigură Bulgakoff (*Ortodoxia*). Fiecare trebuie să fie — în inimă lui, argumentează el, — călugăr și ascet. Și dacă trebuie să spunem că starea monahală e necesară fiecărui creștin, aceasta nu trebuie să însemneze decât renunțare interioară pentru iubirea lui Hristos, care trebuie iubit mai presus de orice și mai mult decât viața proprie. Această renunțare face imposibilă *atașarea nelimitată la lume*“. — Ceeace e caracteristic creștinismului este deci tocmai o sinteză între divin și uman; acesta din urmă înobilându-se prin divin. Nici mortificare a omnescului, (căci și acesta imitează asemănarea lui Dumnezeu), nici glorificare a lui (spre a nu neglija divinul). A fi vicios, înseamnă a iubi prea mult lumea. A fi un sihastru, înseamnă foarte des a o disprețui. Să nu fie oare tot atât de păcat a disprețui lumea (solitarul e de obicei un orgolios), cât e dacă o iubești prea

mult? Am impresia că *pustnicia egalează câteodată sinuciderea. Drumul spre rai duce totuși prin lume. Trebuie numai descoperit.*

VALOAREA EFORTULUI IN MORALĂ

În morala creștină nu există popas, pentru că ea nu cunoaște relația merit-răsplată. Și n'o cunoaște, deoarece nu stă în puterea omului să judece, să hotărască el însuși dacă cutare faptă constituie un merit sau nu. Judecătorul e în afară de noi. Neputința aceasta radicală împrumută o valoare considerabilă, poate exclusivă, efortului infinit, aspirației neobosite spre învrednicire.

DESPRE SINCERITATE

Da, spunem lucrări mărunte, dar nu aceasta interesează, — insignifianța lor trecând pe planul al doilea. În primul rând, importă intensitatea simțirii cu care le spunem, dacă le trăim și dacă le exprimăm din necesitate și deci cu sinceritate. Semnificația i-o împrumută unei fraze tocmai gradul de sinceritate cu care e rostită. *Spunem lucruri mici, irelevante, pentru că spunem minciuni mari.*

UN TEXT

Diavolul n'a câștigat nimic dela cel din urmă dintre tâlhari, care nădăjduște încă. (Francois Mauriac: *Viața lui Isus*). — Samarineanca depravată, femeia adulteră, vameșul, lucrătorul din ceasul al unsprezecelea, tâlharul depe cruce, — toți ne umplu inimile de nădejde, ne îndeamnă să sperăm în mântuirea noastră.

NOMADISMUL ȘI MUNTELE

Păstoritul nu justifică nomadismul. Păstorismul obligă pe cale exterioară la peregrinare, nu din interior, deci n'o transfigurează într'o realitate sufletească, într'un imperios nomadism organic. Nu-mi pot explica însă cum oamenii de stepă au putut fi nomazi. Câmpia copleșește, deconcertează mai de grabă decât înălțimea. Dimpotrivă, muntele ațâță, îndeamnă, te mișcă. El explică nomadismul și nu calitatea singură de păstor.

ION ȘTEFAN

PENTRU PAVEL DAN

Pavel Dan a trecut în mit. Prematur, la o vârstă când minutarele arătau semne de mare suire. Ar fi inutil să facem aci considerații asupra destinului. E, totuși, semnificativă această tânără moarte a scriitorilor, alunecarea lor timpurie, lângă somnul ierburilor și al pământului.

Cu Pavel Dan, tânăra literatură ardeleană pierde un scriitor, așa cum trebuie înțeles acest cuvânt. Iar pierderea e cu atât mai regretată, cu cât Pavel Dan scria o literatură foarte deosebită. În proza noastră actuală, infectată de teme lubrice, scrisă ieftin, comercializată, acest scriitor venea cu un respect pentru artă. El continua, tulburător și nou, tradiția literară a Ardealului, tradiție care are în regulile ei dragostea pentru pământul românesc. Și Pavel Dan, vlăstar al acestui Ardeal, al Munților Apuseni, s'a întors lângă ei, cu toată dragostea ce poate s'o cuprindă o inimă. Schițele, nuvelele sale, sunt inundate de viața țaranului ardelean, de micile lui bucurii, de marile lui dureri. Trec întâmplări, trec oameni, așa cum i-a lăsat Dumnezeu, prin munți și cătune, lângă Detunata, lângă Vlădeasa. Pavel Dan a știut că singur talentul nu ajunge: el trebuie folosit, trebuie interpretat. Într'o literatură, să zicem de salon, era o gravă eroare ideologică să te compromiți scriind despre țărani. Ei au miros de opincă și usturoiu. S'a uitat însă că romanul sărindăresc de astăzi are un miros și mai rușinos: cel de bordel.

Deaceea Pavel Dan se așează pe linia de românească inspirație a acestui Ardeal, servindu-o efectiv și strălucit. Literatura lui e document pentru cercetător, emoție pentru cititor. E o deschidere verticală în viața ardeleană pe care politicienii și interesații au mascat-o cu perdele și discursuri. Și credem că nu se face un act de complezență în fața unui mormânt proaspăt închis, prin tipărirea nuvelilor sale la Fundațiile Regale. E un merit pe care nu l-a adus boala și apoi moartea sa, ci arta însăși, o artă care a fost prezentă și în ultimele sale zile, când boala era tot mai neliniștitoare. Dovadă e premiera nuvelei sale „Iobagii”, scrisă pe patul de spital.

Scriitorii din Ardeal n'au putut face prea mult pentru Pavel Dan, acolo unde nici Dumnezeu, nici medicii n'au ajutat. Totuși cred că una din ultimele sale bucurii va fi fost scrisoarea de prietenie datată 13 Mai c. și semnată de circa 30 scriitori prezenți în acea zi la Cluj.

Știm că Pavel Dan iubea această revistă, a cărei titlu e aproape de temele lui. Promisese o colaborare strânsă, după ce s'ar fi însănătoșit. Dar n'a mai ajuns. Destinul s'a săvârșit. Lângă amintirea lui Pavel Dan, ne plecăm genunchiul pentru curată tristețe.

GEORGE POPA

C Ă R Ţ I

AL. LUPEANU-MELIN: EVOCĂRI DIN
VIAȚA BLAJULUI
(Tip. Seminarului)

Serbările bicentenarului Blajului s'au consumat fără vâlvă și entuziasm, ceea ce dovedește mică recunoștință față de institutele de cultură din redeva de odinioară a românismului de dincoace de munți. Vina trebuie să o căutăm în noi, în incapacitatea de a ne transfigura, în sărăcia noastră de conținut emotiv. Pe urmă ar mai fi și alte metehne, dintre care, cea mai urâtă e *confesionalismul*, pe care îl exploatează o parte din intelectualii noștri. Acestui defect național îi putem atribui și *tăcerea completă* a unui mare ziar (?) de veche tradiție românească, în tot timpul serbărilor dela Blaj. Se face prea des confuzie între *prezent* și *trecut*, când e vorbă de cetățuia de școli dela confluența Târnavelor. Dacă situația, configurația spirituală a Blajului de astăzi e inferioară celei dela începutul secolului al XIX-lea, să nu se uite că timpurile noi au adus, dincoace de munți, o descentralizare culturală. Orașele — centre de cultură, și-au pierdut prestigiul pe care l-au avut, tocmai prin acest proces de descentralizare. În ce privește Blajul, este adevărat că n'a făcut îndeajuns — și nu face nici astăzi — pentru a-și menține po-

ziția pe care i-o creiase generația patruzecioptistă; aci se confirmă și mai mult principiul — aplicabil în orice domeniu — că e mai greu a păstra un bun, decât a-l produce.

Nu știu cu ce se va fi ales Blajul din aceste serbări; cu una, da: o carte frumoasă. Cu o bogată zestre de amintiri, date și documente, unul dintre dascălii de astăzi ai Blajului, poate, cel mai harnic, d. Al. Lupeanu-Melin, evocă momente și figuri din viața acestui orașel, care dealungul aproape a două veacuri a fost o uriașă uzină de cărturari. Am numi volumul d-lui Lupeanu, o carte de început a unei serii de asemenea înmănunchieri, dacă am ști că lucrul nu va rămâne aci. Cum însă nu vedem pe alt continuator al străduințelor d-lui Lupeanu, rămânând în atmosfera cărții, încercăm, neforțuit, un sentiment de regret. (Clinicile Clujului îi vor reda posibilitatea d-lui A. L. M. să-și continue munca?) Ocupându-ne de „Evocările” d-lui Lupeanu, ca să evităm, dela început chiar, bănuiala unei concesi ce i-am face-o, mărturisim, că dincolo de *carte*, cel puțin până acum, n’avem decât o „reglementară” stimă față de dl. Al. Lupeanu. În unele momente ale îndeletnicirii noastre de fiecare zi, dacă am fi fost întrebați: Cine e Lupeanu-Melin, i-am fi răspuns că e „Cerberul dela Biblioteca Centrală din Blaj”. Asemenea personajului din mitologie, d-sa a păzit — să nu fie folosită — monumentală bibliotecă a dascălilor de altădată ai Blajului.

Cert este că d. Lupeanu are talent de minunat povestitor popular. Când, însă, face apel la neologisme și fraze „savant” ticluite, pierde din calitățile artei sale. Tocmai prin claritatea și simplitatea formei scrisului, la care se adaugă, aci în „Evocări”, suflul de viață și puterea de portretizare, câștigă aderența cititorului, gata a-l urmări, fără întrerupere, peste crestele celor 336 de pagini. Nu-i gând, nu-i episod, în scoarțele „Evocărilor”, din care condeiul d-lui Lupeanu să nu fi făcut o gură de cer deschis în norii condensați ai frământărilor de două veacuri de viață românească, exprimată prin duhul cărții, aci pe malul drept al Târnavei Mari.

Incepi cartea și nu știi de ești în domeniul basmului sau al realității.

Și firul povestirii se smulge lung, din caerul bogat al legendei, apoi cotește adânc spre primii ani de viață ai Blajului, cu principii și grofi, până spre zilele luni Mai 1737, când descinde pe aceste meleaguri vlădica Inochentie Micu, venind, poate, dela Sâmbăta de Sus, „într'un căruț cu otavă de munte“ (otavă — și încă de munte — prin Mai? Mdè...). Inochentie Micu e întemeietorul Blajului de astăzi; el, care în dieta ardeleană înfruntă pe toți Bethlenii și Banffii; iar când aceștia îl întreabă în batjocură:

— Ce cauți, Saule, în ocoalele noastre? el le răspunde:

— Caut măgarii pierduți ai tatălui meu! (pag. 25) Magnații înfuriați, sunt gata să-l arunce pe fe-reastră pe acest îndrăzneț popă. De aici se obârșesc suferințele marelui episcop, ca să culmineze în exilarea sa (9 Dec. 1744), departe de neamul pentru ale cărui drepturi a suferit; moare în exil la Roma (23 Sept. 1768). Șirul arhereilor îl onorează apoi Vlădica Petru Pavel Aron de Bistra, ctitorul școalelor din Blaj, pe care le deschide în Oct. 1754, chemând pe fii neamului la „fântânile darurilor“. Primele școli sistematice, primii profesori, de sub a căror oblăduire ies cei trei reprezentanți ai școlii ardelenice: Samuil Micu, G. Șincai și Petru Maior. (Să nu se creadă că au fost numai aceștia. E foarte rău că, la noi, cărțile de istoriografie literară ne învață mai mult să uităm decât să cercetăm trecutul literaturii). Vlădica Aron își dădu seama că puii de român fiind săraci, nu se vor putea susține la școală. Așa că cei 300 de „învățăcei“ câți erau atunci în Blaj, tot dela dânsul primiră pâine, fiertură și haine.

Despre prima „trupă de teatru românesc“, ne relatează d. Lupeanu — după un document rămas dela vicarul Atanasie Rednic —:

„S'au apucat, mări, în Sărbătorile Crăciunului din 1755, câțiva școlari mai mari și mai mici din școala latinească și românească a Blajului și îmbrăcând haine după obiceiul „comedianților“, „in vestibus veluti ad comedias indutur induti sunt“, unul ca Rege, căruia alții patru îi purtau deasupra capului

un „tabernaculum in quatro columnis“ ; doi aveau „infulă“ ca episcopii latini, alții doi făceau pe îngerii cu icoane cusute la piept“ (pag. 39).

Proaspeții slujitori ai Thaliei vor fi pus mult suflet în versurile și cuvintele lor, căci frumoase impresii au lăsat prin orașele unde „au dat reprezentatii“ (Sebeș, Alba-Iulia, Vințul de Jos, Cut, etc.).

Vârtejul anului 1848. Se știe că a fost 48 în Ardeal. Nu vorbe goale spunea I. H. Rădulescu muntenilor: „Frați Români, adunați-vă, înarmați-vă ; dar imitați pe frații voștri din Transilvania“ (*Pruncul Român*). Și totuș, revoluția dela Islaz a fost numai o parodie a celei pornită dela Blaj. In „Răscolitorii dela 1848“, d. Lupeanu povestește minunat, cum un flăcău dispăre dela casa părinților săi, ca să se reîntoarcă peste trei zile, aducând pe umăr o prăjină ferecată“ (lance). Tată-său îl întreabă :

— Gospodi, măi copile, ce minune aduci cu tine? Flăcăul, ascuțindu-și lancea, îi răspunse :

— La Blaj nu poți merge cu mâna goală. Vlădica nu are acolo decât pene de scris, iar iobăgia se rade cu oțele!“ (pag. 93).

Pentru a releva puterea de evocare (marele moment ardelean, 1848, legat intim de „Câmpia Libertății“) a d-lui Lupeanu, reproducem acest fragment, grandios cât un cer desfundat :

„Iată, colo, către munții veniți din zarea apusului, se aud tropote dese de cai și darabane bătute pe funduri de doniți. Se ridică valuri de pulbere peste dealuri. Și chiote voinicești străpung cerul ! Coboară Moșii !

„Vine Iancu dela munte
Cu opt mii și nouă sute !“

Călare pe armăsar alb, cu mantă albă de beliduce, cu brâul plin de pistoale, el pare întruchiparea gloriei străbune reînviată.

Pe Hula Sâncelului coboară cetele fără număr ale seminaristului Moldovanu, răscolitorul Câmpiei și al Târnavelor. De către pădurea Mănărăzii vine Axente dela Orlat și din ținutul Sibiului, cu armadia lui de plăeși călări. Vin și dela Secaș, vin, tot vin, pe toate găurile de văi, dela Mureș, dela Someș, dela Crișuri, dela Strei, gloate fără număr, iobagi cu cămăși de călți

și cu palmele groase de muncă nerăsplătită, sătenii aprinși de dorul slobozeniei, cari au trecut râuri fără poduri și au înfruntat bice de panduri fioroși.

Se adună cu toții în jurul catedralei cu două turnuri mari și îndrăznețe, ca visul iobăgimii deșteptate". (pag. 102-103).

Sunt atâtea bucăți în „Evocări“ care ne-ar cere o atență oprire asupra lor, dar ne dăm seama de neputința noastră de a prezenta tot materialul pe care-l cuprinde cartea d-lui Lupeanu. Iată, ici, figura mărunțică a lui Moldovănuț, mai harnic decât o furnică; el e cel dintâi, la noi, care vrea să facă geografia pe hărți românești (n'a avut parte decât scurt timp de hărți, căci i-ău fost confiscate). Cărți de geografie și istorie românească scrisese. De numele lui se leagă și cel al marelui filoromân, Dr. Urban Iarnik, folkloristul dela Praga, cărui îi furnizează materialul pentru „Doinele și strigăturile din Ardeal“. Colo, fruntea lată, ochii vioi și severi ai „părintelui filologiei românești“, T. Cipariu; mai încoace statura vâjnoasă și falnică aidaoma tulpinei de gorun, cercetătorul „vechilor episcopii a Vadului și a Feleacului“ și a altor multe lucrări istorice, Dr. Augustin Bunea, apoi, hăt, încoace, două energii inegalabile: mitropolitul Vasile Suciș și canonicul Ioan Colțor.

Din amintirile lui Creangă, cele cu plecarea la școală, cum se poate „obține“ o râie, sunt cele mai frumoase părți. Și d. Lupeanu are câteva bucăți de acest gen (Somnorea, Lemnăriile, Nana Paraschie, Spitalul Țobăloaii). Spontane, pline de umor sănătos, sunt savuroase ca niște felii de harbuz sub creștet de vară. Noi însă găsim nepotrivit încadrate aceste bucăți, alături de portretele acelor distinse figuri amintite mai sus. Puteau forma un volum aparte, fără să-si piardă cât de puțin din valoare. Apoi, trecem pe răboj câteva greșeli des întâlnite la d. Lupeanu: „în *celea* sufletești, *acestea* vorbe, *nește* prapori, zimbet, tinăra, coborea, negru *ca crătința*, *inșiși* elevii tăi, ș. a. ș. a., forme indamisibile într'o limbă literară. Unui autor avem dreptul să i-o cerem aceasta.

V. VOICULESCU: URCUȘ

(Fundațiile Regale Carol al II-lea)

Atributele poeziei voiculesciene se asociază în substanță, uneori, cu ale d-lui Ion Pillat. Astăzi

ne plecăm cûpele gândului spre interiorul vast și îmbelșugat al poeziei d-lui V. Voiculescu, din volumul de poeme „*Urcuș*“. Titlul indică și sugerează o concisă și grăbită pătrundere.

Nu greșim susținând că lirica d-lui V. Voiculescu, urmează o linie programatică, în limitele căreia s'au diversificat, urmând aspirațiile, putințele de realizare a isvoarelor de viață din care se împlinește poezia d-sale. De unde urmează supunerea materialului, acestor canoane. Dacă ici, colea, dă loc unor abateri (în cazul de față, ciclul „*Ademeniri*“) cu atât mai mult vădește consecvență; abaterile distonând în ansamblul bucăților acestui volum. Din făgașul vechei poezii de înălțimi etice din „*Poeme cu îngeri*“ sau „*Pârgă*“, d. V. Voiculescu n'a mai făcut eforturi pentru a se debarasa de anumite ticuri *personale*, care nu totdeauna dovedesc o alegere fericită. Și atunci când tematica poemelor sale suportă, complementar, greutatea unui material de îndoelnică valoare literară — mai ales, fiind vorba de d. V. V. —, poetul întrebuițează o veche metodă, a împrăștiării expresiei lirice printr'o lacomă accepțiune a provincialismelor și a altor curioase forme lexicale:

Când galbena vecernă a toamnei iar mă arde
Din accident de pară în ceasul dens de dor etc.

(Cupa III)

sau:

Ulmează vremile'n genuni culcate.

(Noul vânător)

Să nu fie cu supărare, dar asta e, ceeace se cheamă, un truc; manieră frecventă moderniştilor. Nu e naturală, nici ca joc de imagini (un poet serios nu jonglează cu imaginile), dar mi te în ordine logică, această asociere de cuvinte. Vecernia (nu vecerna) toamnei nu poate fi galbenă. Orice interpretare i s'ar da unei atitudini psihice sau unei stări de spirit, ea nu poate avea culoare. În versul al II-lea, pentru a evita compoziția verbală care ar trebui să ne dea un „*apus de soare*“, d. V. V. spune: „*accident de pară*“. Ce ar zice d. V. V. dacă un tânăr ar scrie: orient de pară, orient de lumină, în loc de „*răsărit de soare*“. Titu Maiorescu a pus opreliște unor asemenea aberații literare. Celălalt vers: „*ulmează vremile'n genuni culcate*“, deschide un

alt caz, mai periculos, oarecum. Neputând exprima o stare de învechită și obositoare liniște, aceea a vremilor răsturnate în adâncimi de veacuri, materializază această stare prin cuvântul „ulmează”, derivat din verbul... „a ulma”. I-am fi recunoscători aceluia care ar găsi în limba noastră acest verb... Cunoaștem un copac din pădurile noastre, ulmül; însă, dela ulm până la verbul *a ulma*, nu știu cum am ajunge, decât doar așa ca d. V. V.: pentru *neliniște*: plopează vremile; pentru meditație și gând: sălciază vremile'n genuni, etc. etc. Cu o asemenea terminologie, trecem în domeniul absurdului. Din aceste greșeli de „detaliu” nealterată rămâne voința poetului, care, mai mult decât oricare altul, a învins toate dificultățile, situându-se pe o poziție proprie. Inșă, în mod sigur, nu-și va susține această poziție prin „Urcuș”. Din cele 45 de poeme câte cuprinde volumul, se desprinde o atitudine net genetică: dărâmarea unei realități date, și nașterea alteia din forțe latente, din zăcăminte de viață prin care pompează suflet nou, urnit spre o luminoasă, dar grea, ascensiune.

Dacă reușește uneori să îmbine admirabil două esențe: biologicul și fluidul transcendent (*Urcușul*), nu mai puțin ni se impune acel poem încheșat din elemente cosmice și abstracțiuni prinse'n chinga cuvintelor, „Miorița”, în care, o strofă cuprinde un univers transfigurat:

„Striga eternitatea sălășluită'n mine
Din fiecare lucru îi răspundea o soră
Și albele alaiuri, perechi, nuntind senine
Urcau din fundul vieții cu sufletul la proră”.

O succesiune de intenții, o gamă suitoare a nădejdiilor rămâne, până la sfârșit, toată cartea. In rămășițele unor cantități de aspirații îndelung susținute, vârful gândurilor a răvășit urme amare, la fel căderilor din vis:

„Tot n'am ajuns la țărnul puterii... Și din frunte
S'a stins atâta soare că suptă'n drum de vlagă
Mi-a'ngenunchiat lumina amurgului pe munte”.

(Plecare)

In planitudine, sub zodie clasică, semnele timpului și pașiștele Țării, au prilejuit d-lui V. V. cele mai frumoase poeme din cartea sa: „Pământ înrămat în patru mari ape” și „Balada sfântului din câmp”, în care, dela

cea dintâi citire, nu e greu a identifica pe rumânul cu suflet de sfânt, Petrache Lupu. Cu acestea acoperă păcatul săvârșit prin poemele cârnii: „Cântec pentru desbrăcare“ și „Fata din dafin“, cu care a pășit, nu puțin, în imperiul indiscreției și al vulgarului.

ION BREAZU: POVESTITORI ARDELENI ȘI BĂNĂȚENI PÂNĂ LA UNIRE

Cu câteva luni înainte, ne-am oprit asupra prețioasei lucrări a d-lui Ion Breazu, „Literatura Tribunei“, proza. Dacă această lucrare a fost bine primită, cu atât mai mult îi era rezervată o caldă întâmpinare acestei antologii a scrisului ardelean și bănățean. Dl. Breazu, un bun cunoscător al scrisului ardelenesc și conștiincios cercetător al datelor ce se leagă de mișcarea noastră literară de dincoace de munți, plasează judecăți inegale și nedrepte în compunerea ultimei d-sale lucrări: „Povestitori ardeleni și bănățeni până la unire“. Observăm o vădită simpatie pentru scriitorii de formație junimistă, chiar și atunci când scrisul lor nu aspiră spre un înalt climat literar, cum era cel junimist. Alcătuirea unei antologii se face după un singur criteriu: calitatea scrisului; formulă presantă, de o banală circulație. Niciodată antologul, care trebuie să fie un înzestrat spirit critic, n'a dat greș mai mult ca atunci când și-a socotit întreprinderea, piatră unghiulară. Considerațiile estetice și scrupulele de care face mult caz d. Breazu, n'au certitudine și obiectivitate, deastădată. Dovadă, preferințele d-sale pentru literatura seacă, diformă, searbădă a unui Sept. Albin, Gh. Stoica, ba chiar și Enea Hodoș. Numai pentru că au fost junimiști? Probabil. Din moment ce modestul învățător din Valeadienii Carașului, supranumit „Ioan Creangă al Banatului“, a cărui limbă și stil lasă în urmă pe mulți dintre povestitorii cuprinși în cartea d-sale, nu-și are locul în această antologie, cum am putea să numim acest fapt? Neglijență? Nu. Mai repede, o negare a valorii literaturii lui Gh. Cătană. El n'a avut îndrăsneala, bietul, să-și trimită schițele și nuvelele la „Convorbiri Literare“ sau la alte mari reviste. Probabil, d. Breazu nu i-a citit cele două volume de nuvele și schițe, „Chipuri și graiuri din Banat“. Dar nu acestea l-au făcut popular pe Gh. Cătană, ci folklorul,

mai ales basmul. Fără teama de a exagera, putem susține că venerabilul dascăl din Valeadieni nu este un simplu basmuitor. Pe fondul subiectului împrumutat (cules) din popor, fantezia și imaginația lui completate de o limbă aleasă, a recreat basmul uriaș din elemente proprii. Ascultați, cum începe unul din zecile de basme altoite din mîzga sufletului său : „A fost odată, demult, tare demult, în vremile vechi, când lumea eră mai proastă ca acuma, căci astăzi copilul când se naște e cuminte, că-i pui de om învățat ; dar demult era lumea proastă, dar proastă, știi, ca noaptea, rar de dădeai de vreun om cuminte ; a fost într'un sat un cojocar care avea o muiere proastă, proastă de dădea în gropi“. (Din lumea proștilor).

Nu-i punem la îndoială bunăvoința d-lui Breazu de a prezenta cititorului un material selecționat, curățit de zgura aceluia dulceag romantism din care se hrăneau publicațiile noastre literare din Ardealul de dinainte de război. Nu împietăm memoria nimănui fiind de o altă părere decât dl. Breazu, așijderea n'am vrea să-i jignim pe cei în viață, însă, dacă d. B. a eliminat nume ca cel al Gh. Cătană sau Joachim C. Drăgescu (autorul romanului „Nopți carpatine“), atunci, unde e utilitatea — judecând imparțial — prezenței lui Aurel P. Bănuț, Iosif Pușcariu, Ioan C. Panțu, Septimiu Albin și alți câțiva, cari în afară de hărnicia muncii lor, n'au alt merit ?

Să trecem, îngăduitor, pe lângă numele lor ; vremea îi va smulge, nu peste mult, atenției noastre, redându-i definitiv uitării. Doar acesta e destinul talentelor mediocre. Un mare merit și-a făcut d. Breazu prin antologia sa : a încopciat prin nume evoluția prozei ardelenesti. Dela opintirile de început a primelor reviste literare („Zorile Bihorului“, „Muguri“, „Fenice“, ș. a.) în jurul cărora uceniceau cei dintâi prozatori, până la stilul sobru și viguros al regretatului Pavel Dan, un lanț de eforturi spre cerul de splendori al artei.

Drumul acesta a atins trei culmi : Ion Slavici, Liviu Rebreanu și — se intrevădea — Pavel Dan, dacă dalta morții nu și-ar fi înfipt tăișul în tânăra lui viață. Încă din „Literatura Tribunei“ remarcam un talent pe care l-a scos din uitare d. Breazu : *Ion Berescu*, fost învățător la Făgăraș. Era vrednic să fie trecut în an-

tologie. Notele bibliografice cari preced fiecare bucată din cei 31 scriitori din cartea d-sale, sunt, unele mai puțin, complete. O asemenea lucrare, recunoaștem, e destul de dificilă, dar e foarte utilă, atât astăzi cât și mâine. O mică rectificare i-am cere d-lui I. Breazu, la biografia lui Ion Pop Reteganul; n'a făcut școala primară în comuna Lupșa ci în Lăpușul unguresc (cum îi zicea pe atunci).

NICOLAE ALBU

R E V I S T E

MERIDIANO DI ROMA

(II, 33)

E o revistă de îndrumare spirituală, politică și literară a unui grup de tineri fasciști dintre care se distinge figura de ales cărturar a lui *Giacomo Debenedetti*, care aproape în fiecare număr desbate câte una din marile probleme europene.

Numărul de față se deschide cu un articol de *Renè Schwob*, asupra măreției Romei și a statului italian. *Giuseppe Raimondi* se ocupă de pictura lui *Scarsellino* și *Bastarolo*. Semnalăm câteva frumoase traduceri din Goethe, semnate de *Diego Valeri*. Locul nuvelei îl ocupă în acest număr un reportaj al d-lui *Franco Bondioli*, intitulat „*Un viaggio straordinario*”. Ceea ce ne-a atras atenția e studiul *Filozofia și viața fascistă*, iscălit *Philosophus*, sub care credem că se ascunde dl. *A. G. Bragaglia*. Cum totdeauna, această revistă dă loc marilor probleme de politică internațională, întâlnim și în acest exemplar un interesant articol asupra destinului unei noi Europe, care se va realiza printr'un nou stil de viață.

Ceea ce face viața această revistă este cronică noilor cărți, comentate cu obiectivitate și înțelegere. Incheierea e o bogată pagină de idei, polemici și propuneri.

Coloanele acestei reviste arată marea dragoste a tineretului pentru o Italie modernă. Nu sunt, în această revistă, necurmute articole de tiradă ideologică, ci realizări serioase, o trăire dintr'un fond spiritual, o organizare pe temelii trainice.

NICOLAE ALBU

FREAMĂTUL ȘCOALEI

(III, 6—7—8)

Multe din revistele învățătoarești sunt adeseori foarte insipide, inactuale și dacă vreți, chiar prost scrise. Revista de mai sus caută o ieșire din acest cadru. Și în parte isbutește. Numai că anexarea literaturii se face, la aceste reviste, în condiții care nu se pot aproba. Se recomandă în acest caz un redactor literar, care să trieze materialul, pentru o cât mai demnă apariție.

Exemplarul acesta se deschide cu un articol de C. Sudețeanu: „Conducătorul și raporturile sale cu mediul social”, care expune lucruri interesante, însă e prea fugar scris. Fiind vorba de *prestigiul* conducătorului, se putea face o doua paranteză, asupra prestigiului acordat din raționalism (obiectiv), pe lângă cel cu antene în mistic. Frumoase aceste cuvinte: „fiecare epocă își cheamă omul său”. Documentat, dar mai ales potrivit pentru revistă e „Ivirea minciunii”, de Zevedeiu Barbu. Poezia, cu câteva excepții, slabă. Sunt inadmisibili: Victor Ilieșiu și Pavel Butan.

Actualitatea și viața revistei e în cronică frumos și variat scrisă.

GEORGE MIHAIL

I N S E M N Ă R I

I N D R E P T A R

Prin sânguința și dragostea de azur a scriitorilor *Anton Balotă, Radu Gyr și Nicolae Roșu*, în Capitală s'a constituit — fără statute de bisericuțe și cenacuri și fără rituri francmasonice sau sburătorești — o grupare scriitoricească având lămuritul scop de a aduna, din când în când, sub un acelaș acoperământ, pe scriitorii cu netăgăduit substrat românesc în peană și'n sânge. S'a constituit, este rău zis. Pentru că înmănuncherea acestor scriitori are mai mult un aspect spontan, nu unul încadrat în forme birocratice. Intrebuințăm însă cuvântul consacrat, pentru că nu voim să arătăm acest grup ca reformator: are rost de îndreptar.

Vin aci, pe lângă inițiatori, scriitorii : George Murnu, Aron Cotruș, Popescu-Sibiu., N. Crevedia, Dan Botta, George Dumitrescu, Ernest Bernea, Mihail Drumeș, Virgil Carianopol, G. M. Amzăr, Șerban Bascovici, Virgil Bogdan-Duică, Nic. Crudu, subsemnatul și alte câteva binecunoscute condee de poeți și prozatori.

Ceace-i adună pe toți în acelaș gând, este lupta ce trebuie dusă, continuată, epuizată, *împotriva modernismului în literatură, a desuetei boheme și, ca un logic corolar, împotriva pornografiei iudaice.* Și mergând pe linia vremii, toți acești scriitori lucrează în cadrul — sau paralel cu el — literaturii legionare.

Sunt, aci, discuții largi, în contradictoriu, în cari protagoniștii își apără cu dârjenie și decentă punctele de vedere, fără a aluneca dincolo de limitele unor norme dinainte stabilite. Se încearcă în mic, o *dirijare* spirituală, a cărei lipsă, la noi în țară, a dus la excesele literare ale timpului.

Se citește și proză ; se spun și versuri. Criticii grupului (d-nii George Murnu, Nicolae Roșu și V. Bogdan-Duică) își spun cuvântul. Iar după ce s'au evidențiat greșeli și s'au subliniat progrese, bunul stabilit este considerat ca nesdruncinat îndreptar pentru viitor.

Nu se încheie procese verbale : cele stabilite sunt scrise cu litere de ivoriu și foc în inimile tuturor componentilor.

Nu există un dalai-lama care trebuie neapărat tămâiat : o camaraderie fără cusur este datoria de frunte a tuturor.

În toamnă, grupul va scoate o mare revistă literară, care va înmănunchia toate condeele concepute în spirit și cuget românesc.

Într'adevăr, frumos !

N. LADMISS-ANDREESCU

AMINTIREA DELA MERCHEAȘA

Am vrea ca aceste rânduri să fie un elogiu pentru prietenie. Pentru prietenia dintre scriitori, așa cum a înțeles-o d. Emil Giurgiuca. Promisiunile d-sale n'au fost de circumstanță, n'au fost sterpe. Frumoasa amintire dela Mercheașa, pentru poetul George Bol-

dea, îngropat acolo, arată tot mai mult, inima de aur a scriitorului român, care prețuește prietenia omului și arta poetului.

D. Emil Giurgiuca a adunat într'un volum poemele lui George Boldea, iar sculptorul Ion Vlasiu a dăltuit o cruce de piatră pentru mormântul poetului. Regretăm că la solemnitatea așezării acestei cruci, lanuriștii n'au putut lua parte. Totuși, o telegramă a transmis inițiatorilor acestei amintiri tot sufletul nostru cald și toată azeziunea.

La împlinirea a doi ani dela moartea poetului, scriam: „Doi ani în care nimeni n'a făcut nimic pentru amintirea lui“. N'a trecut mult și am putut vedea un fapt împlinit. Această amintire arată, cu cât a fost mai târzie, pe:manenta prezență a poetului printre noi.

Aceste aduceri aminte se fac, desigur, sub semnul unei mari prietenii literare. Dar George Boldea a fost și un poet, pe care istoria poeziei ardelenesti de astăzi va trebui să-l cuprindă într'un loc de frunte din cadrele ei, să-l revendice pentru zodia de evoluție a limbii poetice, o evoluție care, la el, nu disprețuia total lirica antecedentă, ba uneori se simția strâns atașat de ea, având totuși viziunea unei poezii tulburătoare.

Dar despre poezia lui George Boldea noi am mai scris,*⁾ iar Nicolae Albu va scrie într'un exemplar viitor despre volumul proaspăt apărut. În aceste rânduri noi am vrut să însemnăm doar frumusețea pilduitoare a unei prietenii literare, mai ales că astfel de lucruri se întâmplă la noi destul de rar.

GEORGE POPA

CELOR CE NE-AU PĂRĂSIT

— Cine a murit?

— Un om, va răspunde cel întrebat. Și cu drept cuvânt, căci înainte de a fi el muncitor sau cugetător, este om.

Singurii însă, care nu vom admite și nu vom judeca prin această prizmă, suntem noi, cei cres-

⁾ Vezi art. nostru *Pentru amintirea lui George Boldea*, în *Lanuri* (III, 5-6, p. 269-271).

cuți atributele culturii de astăzi. Noi nu vom considera ca oameni de rând, — la fel cu „burtă verde” a timpului, — pe un: Gib Mihăescu, George Boldea, Pavel Dan, sau mai recent Alexandru Sahia. Nu-i putem lăsa de a fi confundați cu anonimii a căror trecere prin lume a fost un non sens.

Nu! Plecarea acestor oameni ce ne-au părăsit pe noi, cei legați de acelaș țel, ne doare, căci prin moartea lor timpurie am pierdut nu numai noi, ci și țara, atât de văduvită în ale scrisului.

„A murit un om”! E drept. Dar omul care ne-a părăsit s'a sbuciumat zile și nopți, aplecat pe albul hârtiei, de multe ori nemâncat și cu plămâni roși de ftizie, pentru a-și așterne gândurile.

A fost un scriitor!

„Ei și”! Și cu acest „ei și”!, cetățeanul abrutizat de vicii, în goană după bani și plăceri, va ridica din umeri, văzându-și de drum.

E greu să mori fără a fi înțeles!

MIHAIL AXENTE

BIBLIOGRAFIE

Cărți: Grigore Bugarin: Florile satului, Lugoj. I. Ch. Severeanu: Omar Khayyam și catrenele lui, Ed. „Freamătul” Cluj. Preot. Isaia Nicolescu: Rătăcirea comunistă, Bib. „Apostolul” Gh. Munteanu: Pe cărări ideale, închinare pregătirii premilitare. Ed. Darul Mediaș. Sebastian Gologan: Din gândurile mele. Tipogr. G. I. Gologan, Brașov. Ion Pillat: Țărnam pierdut versuri, ed. Fundațiilor Regale. Ionel Neamtzu: Pentru o femeie. roman ed. Ramuri, Craiova.

Reviste: Arc (I, 1), Afirmare (II, 6-8), Craiu Nou (I, 2-3), Rev. Cursurilor și Conferințelor (II, 3-4), Crișul Negru (I, 9-10), Eu și Europa (II, 7) Familia (Seria III, An IV, 6-7) Fruncea (IV, 27, 28, 29-30, 32), Front literar (II, 1-3) FNR (Seria II, 10) Gând românesc (V, 5-7) Generația de mâine (I, 7-8-9), Gândul vremii (V, 6) Iconar (II, 9-10-11) Plaiuri Săcelene (IV, 5, 7-8) Pagini literare (IV, 6-7-8) Pământul (VI, 168) Sfarmă Piatră (III, 86, 87, 89) Societatea de mâine (XIV, 2), Satul (VII, 80-81).

Ziare: România Nouă, Națiunea română, Ofensiva română, Națiunea, Capitala, Avântul. Gorganul, Glasul Bucovinei, Acțiunea, Acțiunea Buzăului, Acțiunea Română, Înainte, Drapelul nostru.

ZI DE VARĂ

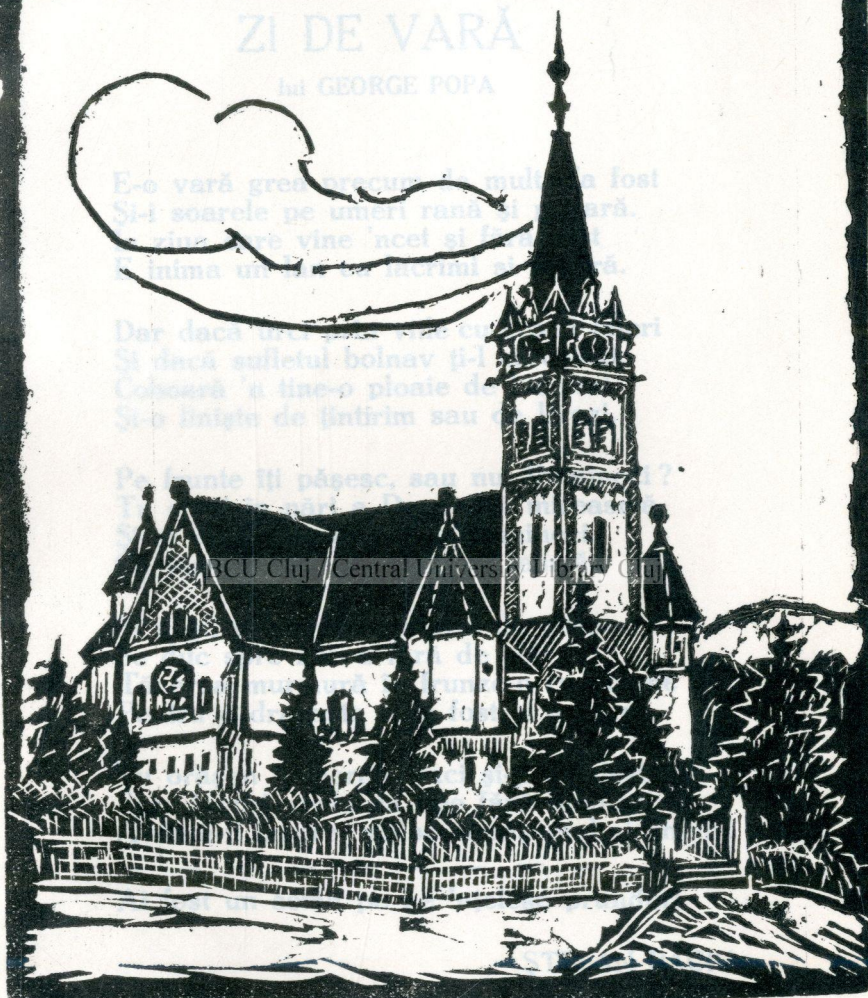
de GEORGE POPA

E-o vară grea precum și mulți au fost
Si-i soarele pe un cer rău
Ziua care vine încel și
Inima unii se înălță

Der dacă tu ești
Și dacă sufletul bolnav și-l
Coborâ a tine-o ploaie de
Si-o înșiră de întirim sau

Poate îți pășesc, sau nu?

UCU Cluj / Central University Library Cluj

Francisc Gyarmati

Linoleum

L A N U R I

Anul IV

No. 4

1937

SUMARUL

- NICOLAE ROȘU: Condițiile sociale ale pornografiei
C. S. ANDERCO: Omul mirării, Păsări de ploaie, Peste lut
CONSTANTIN-STELIAN: Rozele
VICTOR IANCU: Estetica și estetismul
ȘTEFAN BACIU: Requiem, Ceas de vraje, Zi de vară
MIHAIL AXENTE: Scrisoare dela Maia
GEORGE POPA: Deschidere albă, Marea dăruire, Poezie
[de seară]

CRONICI

Oameni și opinii

- ION ȘTEFAN: Propuneri
GEORGE POPA: Pentru Pavel Dan

Cărți

- NICOLAE ALBU: Evocări din viața Blajului, de Al. Lupeanu-Melin. Urcuș, de V. Voiculescu. Povestitori ardeleni și bănățeni până la unire, de Ion Breazu.

Reviste

- NICOLAE ALBU: Meridiano di Roma
GEORGE MIHAIL: Freamătul școalei

Insemnări

- N. LADMISS-ANDREESCU: Indreptar
GEORGE POPA: Amintirea dela Mercheașa
MIHAIL AXENTE: Celor ce ne-au părăsit

Reproduceri

- VICTOR CONSTANTINESCU: Țăran de pe Mureș (coperta)
N. BRANA: Simbol
FRANCISC GYARMATI: Linoleum

BIBLIOGRAFIE

Director
MIHAIL AXENTE

Redactor
GEORGE POPA